

Hänvisning
VN/21891/2022

Utrikesministeriet

Kontaktperson
Michaela Slottekirjaam.um@formin.fi

Ärende

Utlåtande om utkastet till regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av nordatlantiska fördraget och avtalet om status för Nordatlantiska fördragsorganisationen, nationella representanter och organisationens internationella personal**Bakgrund till utlåtandebegäran**

Utrikesministeriet har den 3 november 2022 begärt ett utlåtande av landskapsregeringen om utkastet till regeringens proposition till riksdagen om godkännande och sättande i kraft av nordatlantiska fördraget och avtalet om status för Nordatlantiska fördragsorganisationen, nationella representanter och organisationens internationella personal. Landskapsregeringen fick ta del av den svenskspråkiga versionen av propositionen först den 10 november, varför landskapsregeringen konstaterar att tiden för att lämna ett utlåtande har varit kort och att de finskspråkiga remissinstanserna har fått en längre remisstid än de svenskspråkiga remissinstanserna.

Nordatlantiska fördraget (härefter Nato-fördraget) undertecknades i Washington den 4 april 1949. Nato-fördraget trädde i kraft internationellt den 24 augusti 1949.

Republikens president beslutade den 17 maj 2022 på framställning av statsrådet att Finland meddelar Nordatlantiska fördragsorganisationen (Nato) att Finland är intresserat av att föra samtal om att ansluta sig till Nato. Republikens president utnämnde Finlands delegation för anslutningssamtalen. Under anslutningsprocessen hörde utrikesministeriet Ålands landskapsregering. En företrädare för Ålands landskapsregering deltog i anslutningssamtalen i egenskap av sakkunnig som en del av Finlands delegation.

Finlands anslutningsprotokoll, genom vilket Finland ansluter sig till Nato-fördraget, undertecknades efter anslutningssamtalen av Natos trettio medlemsstater den 5 juli 2022. Samma dag undertecknades även Sveriges anslutningsprotokoll. Finlands och Sveriges anslutning till Nato förutsätter att alla medlemsstater i Nordatlantiska fördragsorganisationen godkänner anslutningsprotokollen i enlighet med sina nationella

förfaranden. Därefter lämnar Nordatlantiska fördragsorganisationens generalsekreterare Finland och Sverige en inbjudan att ansluta sig till Nato-fördraget.

Efter anslutningssamtalen lämnade utrikesministeriet den 7 juli 2022 en cirkulärnot om undertecknandet av Finlands anslutningsprotokoll till ambassaderna i Helsingfors för parterna i konventionen angående Ålandsöarnas icke-befästade och neutralisering (FördrS 1/1922) och det med Ryssland 1940 ingångna fördraget angående Ålandsöarna (FördrS 24/1940) (Danmark, Estland, Frankrike, Förenade kungariket, Island, Italien, Lettland, Polen, Ryssland, Sverige, Tyskland). I noten konstaterades det att Finlands anslutning till Nordatlantiska fördragsorganisationen inte står i strid med de internationella förpliktelser som är bindande för Finland i fråga om Ålands demilitarisering och neutralisering.

En förutsättning för Finlands medlemskap är att Finland ratificerar Nato-fördraget i dess ändrade lydelse enligt anslutningsprotokollen. Ratificeringen förutsätter att en regeringsproposition lämnas till riksdagen.

Finlands anslutning till Nato-fördraget träder i kraft när Finlands anslutningsinstrument deponeras hos Amerikas förenta staters regering. Strävan är att Finland och Sverige ska deponera sina anslutningsinstrument samtidigt, och Finland och Sverige godkänner då inte varandras anslutningsprotokoll separat. Avtalet om status för Nordatlantiska fördragsorganisationen, nationella representanter och organisationens internationella personal träder i kraft för Finlands del när Finland deponerar sitt ratifikationsinstrument hos Amerikas förenta staters regering.

Natos verksamhet

Natos viktigaste uppgift är att garantera sina medlemsstaters säkerhet med politiska och militära medel. I enlighet med artikel 5 i Nato-fördraget har Natos medlemsstater förbundit sig att bistå en angripen medlemsstat genom att individuellt och i samförstånd med de övriga parterna utan dröjsmål vidta de åtgärder som de anser nödvändiga, inklusive bruk av vapenmakt.

Enligt artikel 3 i Nato-fördraget ska Natos medlemmar, för att effektivare uppnå målen för fördraget, var för sig och tillsammans, genom kontinuerlig och effektiv egen beredskap och ömsesidigt bistånd, upprätthålla och utveckla sin individuella och kollektiva förmåga att stå emot väpnade angrepp.

Krisförebyggande och krishantering är ett av Natos tre kärnuppdrag. Natos krishanteringsoperationer och krishanteringsåtgärder kan vara relaterade till alliansens gemensamma försvar (så kallade artikel 5-operationer); till andra militära aktiviteter, såsom konfliktförebyggande, fredsbevarande eller fredsbyggande (så kallade icke-artikel 5-operationer); eller till att reagera på smittsamma sjukdomar eller naturkatastrofer såsom översvämningar eller jordbävningar. Antiterroristverksamhet är en viktig dimension av

krisförebyggande och krishantering. Krisförebyggande och krishantering inkluderar också kontinuerlig utbildning av såväl dessa kunskaper som beslutsfattande som anknyter till kunskaperna, i såväl Natos högkvarter, i den militära ledningsstrukturen som i huvudstäder.

På politisk nivå styrs Natos strategi för krishanteringsoperationer av Natos strategiska koncept. Natos strategiska koncept för 2022 betonar att förutse och förebygga kriser, samt den civila sidans kapacitet och samordningen av civila och militära operationer och planering av dessa. Mänsklig säkerhet spelar en central roll i Natos strategi för militär krishantering.

Behörighetsfördelning

Enligt 59§ 1 mom. självstyrelselagen (ÅFS 1991:71) för Åland ska bifall av Ålands lagting inhämtas över sådana internationella avtal som innehåller bestämmelser som hör till landskapet Ålands lagstiftningsbehörighet. Nato-fördraget innehåller i huvudsak bestämmelser som hör till rikets lagstiftningsbehörighet enligt 27 § 34 punkten självstyrelselagen för Åland dvs försvarsväsendet, ordningsmaktens verksamhet för tryggnad av statens säkerhet, försvarstillstånd och beredskap inför undantagsförhållanden. Till rikets behörighet hör även livsmedelsförsörjningsberedskap och livsmedelsförsörjningstransporter.

Med stöd av Nato-fördragets artikel 3 bedrivs även samarbete rörande civil krishantering. Inom ramen för civil krishantering hanteras delvis sådant som enligt självstyrelselagen för Åland hör till landskapets lagstiftningsbehörighet, exempelvis hälso- och sjukvård (18 § 12 punkten självstyrelselagen för Åland) samt brand- och räddningsväsendet (18 § 6 punkten självstyrelselagen för Åland). Nato-fördraget reglerar inte formellt hur medlemsstaterna organiserar den civila krishanteringens utan den civila krishanteringens anses fortfarande i huvudsak vara en nationell angelägenhet.

Landskapsregeringen konstaterar att det finns möjligheter att i ett senare skede inhämta lagtingens bifall till Nato-fördraget om det skulle visa sig nödvändigt i enlighet med tidigare praxis rörande inhämtande av lagtingens bifall till internationella avtal.

Ställningstagande

I regeringens proposition konstateras att Finlands anslutning till Nato-fördraget inte påverkar Ålands ställning utifrån internationella överenskommelser. Landskapsregeringen önskar att texten skulle förtydligas på följande sätt: [...] *att Finlands anslutning till Nordatlantiska fördraget inte påverkar Ålands ställning utifrån internationella överenskommelser eller Ålands etablerade folkrättsliga status.*

I anslutningsdiskussionerna till Nato som hölls den 4 juli 2022 i Bryssel har Finland fört fram att Åland är en del av Finlands suveräna territorium och i enlighet med bestämmelserna i Nato-fördraget är Finland berett att försvara Ålands neutralitet med nödvändiga åtgärder.

Landskapsregeringen anser det viktigt att det klart framgår av propositionen att utrikesminister Pekka Haavisto i Finlands inledningsanförande under anslutningsdiskussionerna lyfte upp Ålands folkrättsliga ställning samt att det inte framfördes några invändningar i anslutning till Ålands folkrättsliga ställning. Utrikesministerns inledningsanförande har bifogats till anslutningsdiskussionernas protokoll som förblir i Natos arkiv.

Enligt artikel 8 i Nato-fördraget kan en Nato-medlemstat inte behålla eller binda sig till nya avtal som skulle strida mot Nato-fördraget. I propositionen redogörs för de avtal som reglerar Ålands särställning. Landskapsregeringen anser att det av texten i propositionen också borde framgå att demilitariseringen och neutraliseringen har en regional europeisk sedvanerättslig status. Avtalen om Åland hindrar inte Finland från att ansluta sig till Nato-fördraget och de strider inte mot Nato-fördraget, inklusive dess artikel 5.

I propositionen sägs att *"Krisresiliens är en viktig del av Natos avskräckning och försvar. Verksamheten innebär inte behörighetsöverföringar eller lagstiftningseffekter men informationsgång mellan statsrådet och Ålands landskapsregering är viktigt."* Landskapsregeringen konstaterar att då det gäller frågan om huruvida lagtingets bifall ska inhämtas är det inte relevant huruvida Nato-fördraget medför krav på lagstiftning. Det har inte heller betydelse för bedömningen huruvida behörighetsöverföring sker i form av att beslutandemakt överförs. Bedömningen av huruvida lagtingets bifall krävs görs enbart utgående från om Nato-fördraget reglerar sådant som faller inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Avslutningsvis vill landskapsregeringen framföra att samarbetet mellan utrikesministeriet och landskapsregeringen har fungerat väl i det arbete som rör Finlands anslutning till Nato.

Lantråd

Veronica Thörnroos

Minister

Roger Höglund